

Sosiaali- ja terveysministeriö
Meritullinkatu 8
00023 VALTIONEUVOSTO

kirjaamo@stm.fi

Viite: lausuntopyyntö 22.11.2016, STM075:00/2011

Lausunto luonnokseenne hallituksen esitykseksi alkoholilain kokonaisuudistukseksi

Suomen Alkoholi- ja Ruokakauppaliiton ry (SAJK) kiittää lausuntopyynnöstä.

Yleistä

Alkoholilain uudistus on tervetullut, sillä nykyinen laki on monilta osin vanhentunut eikä vastaa yhteiskunnan tarpeita. Lakia on vuosien varrella muutettu osittain ilman kokonaiskuvan tarkastelua, mikä on synnyttänyt turhaa byrokratiaa ja erityisesti tulkinnanvaraisia linjauksia. Alkoholilaki on heikentänyt kotimaisen alkoholi- ja anniskelutoimialan toimintaedellytyksiä, mutta samaan aikaan se on mahdollistanut harmaan talouden ja lain ulottumattomissa olevan, kilpailua vääristävän toiminnan kehittymisen.

Alkoholipolitiikkaa on kautta vuosikymmenten leimannut kielteinen suhtautuminen alkoholiin; se korostuu myös alkoholilaissa, jonka tarkoituksena on ollut haittojen ehkäiseminen. Suomalainen juomakulttuuri kaipaa kehittyäkseen liberaalimpaa ajattelua. Tässä mielessä alkoholilakiesitys on nyt oikean suuntainen.

Lakiesitys ei kuitenkaan kaikilta osin saavuta tavoitetta sisällöllisestä selkeyttämisestä. Se sisältää lain kohtia ja muotoiluja, jotka jäävät edelleen valvojan viranomaisen ja aluehallinnon tulkittaviksi.

Lakiuudistusta on leimannut nykyisen hallituksen halu purkaa normeja, ja alkoholilaissa olisikin paljon turhaa byrokratiaa karsittavana. Siksi on valitettavaa, että alkoholilain linjauksia on käytetty poliittisena pelinappulana norminpurkamisen nimissä, vailla kokonaisymmärrystä siitä, mitä linjaukset käytännössä tarkoittavat.

Alkoholitoimiala on varteenotettava elinkeinosektori, jonka toimintaedellytyksiin tulee panostaa nykyistä paremmin. Lain tulee tarjota myös mahdollisuuksia alkoholialalla toimivien yritysten liiketaloudelliseen kehittymiseen ja kasvuun.

Suomi ei ole suljettu yhteiskunta, jossa voitaisiin alkoholihaittojen vähentämisellä perustella saatavuuden rajoittamista ja verojen nostamista. Alkoholilain on luotava pohja sille, että Suomessa nautitut alkoholijuomat hankittaisiin laillisesti ja vastuullisesti Suomesta, jolloin niistä maksettavat verotulot tulevat oman yhteiskuntamme hyväksi.

Taloudelliset vaikutukset

Lakiesityksen valmisteluvaiheessa pidettiin tavoitteena, että alkoholin kulutusta tulisi siirtää vähittäismyynnistä anniskeluun. Tämä olisi ollut hyödyllistä sekä taloudellisesti että juomakulttuurin kannalta; ravintoloiden työllistävä vaikutus on merkittävä, ja

lisäksi anniskelun liittyvä yritystoiminta tuottaa valtiolle verotuloja. Ravintola-alan ammattilaiset ovat merkittävässä roolissa monipuolisen juomakulttuurin kehittäjinä.

Lakiesitys epäonnistuu tässä tavoitteessaan, koska anniskelua koskevan sääntelyn purkaminen jää puolitiehen. Ravintoloiden hallinnollisen taakan vähentäminen esityksessä kuvatulla tavalla ei riitä edistämään anniskelutoiminnan kannattavuutta. Samaan aikaan päivittäistavarakaupan kilpailuasema paranee entisestään, aivan kuten luonnoksessa todetaan: ”*Koska muutos edistäisi erityisesti kaupan kilpailuasemaa verrattuna ravintoloiden anniskeluun, lakiuudistus jopa vähentää anniskelumyyntiä ja työllisyyttä alalla.*”

Matkustajatuonnin on ennakoitu vähenevän vahvojen oluiden, siidereiden ja long drink -juomien tullessa päivittäistavara- ja valikoimien, koska niiden hinnan oletetaan laskevan nykyisestä. Veroeurojen pysyminen Suomessa tältä osin on toki myönteistä, mutta on syytä muistaa, että yli neljäsosa (26 %) Suomessa nautituista väkevästä alkoholijuomasta on matkustajatuontia, kun vastaavasti oluen kokonaiskulutuksesta vain alle 6 %. Suurimmat säästöt kuluttaja saa edelleen väkevien alkoholijuomien, viinien ja välituotteiden matkustajatuonnista, eli toisin sanoen niistä tuoteryhmistä, joita myydään Alkossa. On mahdollista ja jopa todennäköistä, että näiden tuotteiden matkustajatuonti lisääntyy nykyisestä, koska alkoholin hintatietoisesta ostamisesta on jo tullut vakiintunut matkailumuoto. Mikäli Suomessa halutaan jatkossakin säilyttää yli 5,5 tilavuusprosenttisen juomien yksinmyyntioikeus Alkolla, tulisi valtion kiinnittää nykyistä enemmän huomiota Alkon kilpailukykyyn nimenomaan matkustajatuonnin näkökulmasta.

Lausuntopyyntöä esitetyn toiveen mukaisesti luku- ja pykäläkohtaiset huomiot ja muutosehdotukset ovat seuraavana numeraalisessa, eivät tärkeysjärjestyksessä.

2. Luvanvaraisuus

17 § Alkoholijuomien vähittäismyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset

Enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman myynti vähittäiskaupassa sallitaan ilman valmistustaparajoitusta ”käymisteitse valmistettu”. Vaatimus käymisteitse valmistamisesta on rajoittanut vapaata kilpailua, joten muutos on oikea ratkaisu. Käytännössä tätä vaatimusta on ollut vaikea ymmärtää, sillä vähittäiskaupan valikoimissa on jo tälläkin hetkellä erittäin monipuolinen valikoima juomasekoituksia, osittain siideri-nimikkeen alla. Valmistustavasta riippumatta päivittäistavara- ja valikoimissa myytävät tuotteet sisältävät etyylialkoholia etiketissä ilmoitetun tilavuusprosentin verran.

Lakivalmistelun yhteydessä juomasekoituksia on kutsuttu virheellisesti ”limuviinoiksi” ja esitetty huoli nuorista. Nuorten juominen on kuitenkin pitkään ollut laskussa, ja sama positiivinen juomatapojen kehitys vastuulliseen suuntaan jatkuu. Kaupan ikärajavaltu on myös tehokasta.

19 § Alkoholijuomien anniskeluluvan myöntäminen eräissä tapauksissa

Lakiesityksen mukaan anniskeluluvan haltija saisi ns. cateringilmoituksen perusteella anniskella tapahtuma-, kokous- ja juhlatiloissa ja vastaavilla alueilla vain siinä tapauksessa, että ne on ennakolta hyväksytty tätä tarkoitusta varten anniskelualueeksi.

Anniskelupaikan ennakkohyväksyntää tulisi vaatia vain silloin, kun on kyse kokoontumislaissa tarkoitettu yleisötilaisuudesta. Muissa tilaisuuksissa cateringluvalla voisi anniskella suljetuille seurueille. Tällöin myös yritykset ja yksityishenkilöt voisivat järjestää juhlia, joissa catering-yritys anniskelee.

20 § Lausunnot ja tiedonsaanti anniskelulupahakemuksesta

Lakiesityksen mukaan lupaviranomaisen tulee pyytää lausunto anniskelulupahakemuksesta toimipaikan sijaintipaikkakunnalta ja poliisilta, minkä lisäksi on tehtävä ilmoitus saman kiinteistön sekä viereisen ja vastapäisen asuinkiinteistön omistajalle ja haltijalle.

Lausuntojen pyytäminen ja naapurien kuuleminen pidentävät anniskeluluvan käsittelyaikaa merkittävästi, eikä lakiesityksestä käy ilmi näiden lausuntojen painoarvo luparatkaisussa. Anniskeluluvan saantiin liittyvää sääntelyä tulee tältä osin lieventää.

3. Alkoholiyhtiö

24 § Syrjimätön toiminta

Alkoholiyhtiön päätökset alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin... tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta niiden valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Alkon tuotehaut ovat avoimia myös muille kuin Suomessa toimiville tavarantoimittajille. Tällöin Alko toimii itse maahantuojana, mikä asettaa sen kilpailutilanteeseen suomalaisten maahantuontiyritysten kanssa. Tämä toiminta ei sisälly 22 § kuvattuun Alkon erityistehtävään eli alkoholijuomien vähittäismyyntin harjoittamiseen.

Alkoholin maahantuontia harjoittavilta toimijoilta edellytetään 28 § kuvattua ilmoitusta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaisille. Maahantuojia koskevat myös 29 § määrättyt yleiset velvollisuudet, joilta Alkon maahantuonnin kautta toimiva tavarantoimittaja välttyy.

Alkon maahantuonti on vastoin tasapuolisuusperiaatetta, sillä Alkolla on hallussaan markkinatietoa, jota se ei jaa riittävässä laajuudessa alan toimijoille. Markkinatietoa tarvitaan kokonaiskäsityksen muodostamiseksi markkinoista, mikä puolestaan on ehdoton edellytys liiketoiminnan kehittämiseksi.

Alkoholijuomien maahantuonti tulee kokonaisuudessaan jättää vapaan kilpailun piiriin tai eriyttää alkoholiyhtiöstä irralliseksi yritykseksi, kuten Ruotsissa.

27 § Alkoholijuomien muu myynti

Alkoholiyhtiö saa järjestää huutokaupan, jossa myydään alkoholijuomia.

Huutokauppatoiminnan tarkoitus on sinänsä hyvä, mutta lakiluonnos jättää avoimeksi monia kysymyksiä: kenen aloitteesta ja millä ehdoilla huutokauppa toteutettaisiin, millaiset veroseuraamukset kaupasta koituisivat, sallisiko laki Alkolle huutokauppatoiminnan ainoastaan Suomessa vai myös ulkomailla, mitkä olisivat huutokauppaan liittyvät kaupankäynnin ehdot. Pykälään liittyä erittäin paljon

tasapuolisuuteen ja syrjimättömyyteen liittyvää problematiikkaa, mikä tulee joko avata paremmin laissa tai jättää kyseinen momentti pois.

4. Valmistus, maahantuonti, vienti ja tukkumyynti

30 § Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti

Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti ja kyseiseen myyntiin liittyvä maahantuonti Suomeen on kielletty.

Alkoholijuomien etämyyntikiellon tavoitteena on estää harmaata taloutta, joka liittyy siihen, että vastaanottajat usein jättävät alkoholin valmisteveron maksamatta. Lisäksi etämyynti on esimerkkien valossa sisältänyt piirteitä, jotka voi rinnastaa Suomen alkoholilakia ja Alkon yksinmyyntioikeutta loukkaaviksi.

Alkoholijuomien etäosto jäisi lakiehdotuksen mukaan edelleen mahdolliseksi. Tämä toimintamalli on kuitenkin hyvin byrokraattinen, ja erityisesti se kieltää myyjää tarjoamasta minkäänlaista palvelua kuljetuksen järjestämiseksi.

Kansainvälinen nettikauppa on tulevaisuutta, jonka merkitys tulee kasvamaan myös Suomessa ja alkoholikaupassa. Alkoholilakiin tulisi nykyvaihtoehtojen sijaan kirjata toimintamalli, jossa harmaan talouden riskit torjuttaisiin, mutta EU-lainsäädännön mukainen tavaroiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus otettaisiin huomioon. Tämä malli pohjautuisi etämyyntiin, mutta siten, että se edellyttää myyjältä rekisteröitymistä Suomeen joko suoraan tai Verohallinnon hyväksymän veroedustajan välityksellä, ja ostajalta satunnaisen verovelvollisen ilmoitusta. Kuljetuksen järjestäminen olisi kuitenkin edelleen mahdollista etämyynnin tapaan.

Tällainen toimintamalli edistäisi kansalaisten lainkuuliaisuutta ja parantaisi verohallinnon toimintamahdollisuuksia. Se tarjoaisi myös viranomaisille keinon toiminnan epäämiseen ja sanktioihin väärinkäytösten osalta.

5. Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu

41 § Vähittäismyyntiaika

Alkoholijuomien vähittäismyyntiaika on sallittu kello 9:stä kello 21:een. Edellä... poiketen alkoholiyhtiö saa harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä maanantaista perjantaihin klo 9:stä kello 21:een ja lauantaisin kello 9:stä kello 18:aan. Myynti on kuitenkin kielletty kirkollisina juhlapäivinä, vapunpäivänä, äitienpäivänä, isänpäivänä ja itsenäisyyspäivänä. Myynti on myös kielletty uudenvuoden aattona ja vapun aattona klo 18:n jälkeen sekä jouluaattona ja juhannusaattona kello 12:n jälkeen.

On myönteistä, että alkoholiyhtiön osalta myyntiaikaa pidennetään maanantaista perjantaihin vastaamaan muuta vähittäismyyntiaikaa.

Alkon aukioloaikojen sääntely lailla on kuitenkin hyvin vanhakantainen ajatusmalli. Päivittäiskaupassa aukioloajat vapautettiin vuoden 2016 alussa, mikä antaa kauppiaille mahdollisuuden päättää aukiolosta myymäläkohtaisesti. Alkon aukioloaikojen määrääminen lain nojalla on ristiriidassa tämän päätöksen kanssa. Vain alkoholiyhtiötä koskevat poikkeukselliset aukioloajoissa rajoittavat kilpailua niiden tuotteiden osalta, joiden vähittäismyyntiin Alkolla on yksinmyyntioikeus.

Mikäli lakiesitys enintään 5,5 tilavuusprosenttisten juomien vähittäismyynnin sallimisesta päivittäistavara- ja anniskelupaikoissa toteutuu, nykyistä vahvempia alkoholijuomia on saatavana kaikkina päivinä kello 9-21. Jo kuuden tölkin pakkaus (à 33 cl) nelosolutta sisältää enemmän alkoholia kuin pullo viiniä keskimäärin. Alkoholihaittojen ehkäisemiseksi Alkon aukiolojen sääntelyllä ei ole merkittävää vaikutusta.

Alkoholiyhtiön aukioloaikoja koskevat määräykset on poistettava laista, ja Alkolle on annettava mahdollisuus itse päättää myymälöiden aukioloajoista kaupallisista perusteista, alkoholijuomien vähittäismyyntiajan puitteissa.

44 § Anniskelun valvonta eräissä tapauksissa

Lakiesityksen mukaan anniskelua saa jatkaa sisätiloissa klo 1.30 jälkeen enintään klo 4:ään lupaviranomaiselle tehdyllä jatkoaikailmoituksella. Tällöin luvanhaltijan tulee asettaa kaksi järjestyksenvalvojaa jokaista alkavaa 200 asiakaspaikkaa kohti.

Vaatus kahdesta ylimääräisestä järjestyksenvalvojasta luo ravintolalle uusia kustannuksia ilman, että tällä sääntelyllä osoitetaan, mihin ongelmaan sillä vaikutetaan. Vaatus on erityisen raskas pienille ravintoloille, mutta myös suurille arkipäivisin, jolloin asiakkaita on vähemmän.

Vaatus kahden järjestyksenvalvojan asettamisesta tulee poistaa.

7. Markkinointi

49 § Markkinoinnin sääntely

Lakiesityksessä *mainonnan, epäsuoran mainonnan ja muun myyntityön edistämisen käsite muutettaisiin markkinoinnin käsitteeksi.*

Esityksessä ei kuitenkaan yksilöidä, mitä markkinoinnilla tarkoitetaan.

Liiketaloustieteessä markkinoinnin käsite on laaja: sillä voidaan tarkoittaa suurta joukkoa toimenpiteitä, joilla pyritään edistämään tuotteiden ja palveluiden myyntiä. Siihen liittyvät mm. tuotesuunnittelu, jakelutie, tuote- ja brändiviestintä sekä hinnoittelu. Tämän tulkinnan mukaan väkevien alkoholijuomien tuotekehitys, jakelu ja hinnoittelu tulisivat kielletyiksi, jo nykyisin kielletyn viestinnän lisäksi.

Semanttinen muutos mainonnasta markkinoinniksi tulee laissa täsmentää huolellisemmin.

Lakiesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että *eräissä luvanvaraisten vähittäismyyntiin tulevissa enintään 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävissä juomissa käytetään väkevien alkoholijuomien tuotenimeä. Väkevien alkoholijuomien epäsuoran markkinoinnin kieltä koskisi edelleen näidenkin tuotteiden markkinointia, mutta ei pelkkää kaupanpitämistä.*

Tämä linjaus on oikeudenmukainen ja tasapuolinen, sillä se tarjoaa myös ulkomaisille juomamerkeille mahdollisuuden päästä Suomen markkinoille ilman, että tuotteeseen pitäisi piestä merkkinamea varten tehdä merkittäviä muutoksia.

Sen sijaan viitaten mitä markkinoinnin käsitteestä on edellä todettu, pelkän kaupanpitämisen sääntö edellyttää selvennystä siitä, mikä loppujen lopuksi on tässä tapauksessa sallittua.

Väkevän alkoholijuoman markkinointikieltoon ehdotetaan muutosta, jonka mukaan *painetussa ja tietoverkossa esitetyn vähittäismyyntihinnaston lisäksi myös ravintolat saisivat esittää anniskeluhinnastonsa ja alkoholijuomien valmistajat ja tukkumyyjät tuoteluettelonsa samoin edellytyksin.*

Lakiluonnos on oikean suuntainen salliessaan tuotetietojen kertomisen myös väkevästä tuotteista tuoteluetteloissa ja verkkosivuilla. Esitämme täsmennykseksi, että sallituksi tuotetiedoksi katsottaisiin tuotteen kuva, kaupp nimi, tekniset tiedot, vähittäismyyntihinta, ruoka-, juoma- ja tarjoilusuositukset mahdollisine resepteineen sekä mahdolliset palkinnot eri kilpailuista.

Tuoteluetteloiden ja verkkosivujen lisäksi olisi liiketoiminnan kehittämisen ja vastuullisen, läpinäkyvän viestinnän kannalta oleellisen tärkeää, että yritys saisi antaa perustietoa väkevästä tuotteista esimerkiksi vuosikertomuksessa, yritysesitteissä, lehdistötiedotteissa ja yrityksen sosiaalisen median kanavilla.

Suomessa kotipaikkaa pitäviltä yrityksiltä on kielletty väkevien alkoholijuomien mainonta riippumatta siitä, onko se suunnattu kotimaahan tai ulkomaille. Ulkomaiset yhtiöt voivat sen sijaan markkinoida Suomessakin myytäviä ja mahdollisesti valmistettavia tuotteita kansainvälisesti. Tämä koskee erityisesti internetmainontaa, joka on nykyisin pääasiallinen viestintäkanava.

Alkoholialalla toimivien yritysten tasavertaisen kohtelun ja kilpailukyvyyn vuoksi tuotetietoja laajempi markkinointiviestintä tulee sallia silloin kuin se on suunnattu ulkomaille.

10. Kiellot, rikkomusten seuraamukset ja rangaistussäännökset

72 § Rangaistussäännökset

Lakiesityksessä ehdotetaan *tuomittavaksi alkoholirikkomuksesta se, joka erehdyttääkseen alkoholijuomien vähittäismyyntin tai anniskelun valvontaa suorittavaa henkilökuntaa käyttää toisen henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta viranomaisen antamaa todistusta henkilöllisyytensä todistamiseen.*

Tämä pykälä edistää alkoholin vastuullista myyntiä ja parantaa valvontaa suorittavien henkilöiden oikeusturvaa.

13. Erinäiset säädökset

82 § Alkoholijuoman nauttimiskiellot

Lakiesityksen mukaan omien juomien nauttiminen on kielletty anniskelupaikassa ja ravitsemisliikkeessä, joka on yleisölle avoinna. Ravitsemisliikkeessä, jossa tarjoillaan ruokaa suljetulle seurueelle, saisi nauttia osallistujien omia alkoholijuomia.

Pykälä on epäselvästi laadittu, ja se tulee muotoilla paremmin. Esityksessä kuvattu asetelma tarkoittaa merkittävästi eriarvoisia veloituksia ja valvontaa anniskeluravintolan ja tilausravintolan välillä, ja tässä muodossa laillistaa laajaksi kasvaneen luvattoman anniskelun.

Helsingissä 16. tammikuuta 2017

Kunnioitavasti,

Suomen Alkoholiuomakauppayhdistys ry

Tomas Lönnberg
puheenjohtaja

Susanna Heikkinen
toiminnanjohtaja